

Partnerstvo, javno zagovaranje i komunikacija u cilju društvene promene

Vebinar 7 - Stručni priručnik

© Dečiji fond Ujedinjenih nacija (UNICEF) 2014.

O autoru: Kendas Kejbl je 1975. godine povredila kičmenu moždinu. U periodu između 1979. i 2006. godine takmičila se tri puta Olimpijskim, a devet puta na Paraolimpijskim igrama, u sledećim disciplinama: trka u invalidskim kolicima, alpsko i nordijsko skijanje. Kendas radi za Organizaciju otvorenih vrata kao trener za univerzalni pristupi inkluziju, a kao autorka i multimedijalna producentkinja za Fondaciju „Kristofer i Dana Rivs“. Takođe, predstavница je Ujedinjenih nacija za ljudska prava. Članica je Programa SAD za govornike i specijaliste (*US Speaker and Specialist Program*), u okviru kojeg širom sveta radi kao savetnik za sportsku diplomatiju, informisanost o smetnjama u razvoju i javno zagovaranje nevladinih organizacija, organizacija osoba sa smetnjama u razvoju i organizacija civilnog društva.

Potrebna je dozvola za umnožavanje bilo kog dela ove publikacije. Dozvola je besplatna za obrazovne i neprofitne organizacije. Od ostalih se traži da plate malu naknadu.

Koordinacija: Paula Frederika Hant
Lektura: Stiven Bojl
Dizajn: Kamila Tuve Etan

Podaci za kontakt: Division of Communication,
UNICEF, Attn: Permissions, 3 United Nations Plaza,
New York, NY 10017, USA, Tel: 1-212-326-7434;
e-mail: nyhqdoc.permit@unicef.org

Uz izraze velike zahvalnosti Australian Aid-u na snažnoj podršci koju je pružio UNICEF-u i njegovim saradnicima i partnerima, koji su se posvetili radu na ostvarivanju prava dece i osoba sa smetnjama u razvoju. UNICEF dobija podršku sa Projekta REAP – Partnerstvo za prava, obrazovanje i zaštitu – u ostvarivanju svog mandata zagovaranja zaštite prava sve dece i proširivanja mogućnosti dece da ostvare svoj puni potencijal.

Partnerstva, javno zagovaranje i komunikacija u cilju društvene promene

Priručnik za vebinar

Kako vam ovaj priručnik može biti od koristi	4
Akronimi i skraćenice	6
I. Uvod	7
II. Prepreke	8
Definisanje društvenih normi, stigme, ejblizma i pristrasnosti sa kojima se suočavaju osobe sa smetnjama u razvoju: lična uverenja i predrasude	8
Prepreke inkluziji	10
III. Uklanjanje prepreka	11
Obuka za razvijanje svesti o smetnjama u razvoju	11
IV. Partnerstvo i angažovanje zajednice	16
Ko može da bude partner?	16
Globalno partnerstvo za decu sa smetnjama u razvoju (GPcwd)	19
Fizička aktivnost za decu sa smetnjama u razvoju	20
V. Javno zagovaranje	22
Samozagovaranje i zagovaranje u zajednici	22
Kampanja „Govorimo o mogućnostima“	24
VI. Komunikacija u cilju razvoja – C4D	26
Participativni video snimak	28
Jednominutni video snimak mladih autora	29
Radijski program	29
VII. Rezime	30
Rečnik pojmova	31
Fusnote	33

Kako vam ovaj priručnik može biti od koristi

Cilj ovog priručnika i pratećeg vebinara je da pomogne osoblju UNICEF-a i našim partnerima kako bi razumeli osnovne elemente mnogih neosnovanih društvenih normi, uverenja i kulturnih praksi – šta su i kako deluju – odgovornih za višestruku stigmatizaciju i pristrasnost, koji decu sa smetnjama u razvoju izdvajaju i isključuju iz obrazovanja. U priručniku ćemo istraživati na koji način preispitivanje i promena stavova i ponašanja zasnovanih na pristrasnosti i stigmi utiču na proces društvene promene koja je potrebna da bi deca sa smetnjama u razvoju bila deo inkluzivnog obrazovanja, te kako se to može postići korišćenjem strateških partnerstava, javnog zagovaranja koje obuhvata samozagovaranje i zagovaranje u zajednici, i primenom principa komunikacije u cilju razvoja, kao i najnovijih strategija komunikacije.

U ovom priručniku ćete se upoznati sa sledećim:

- koje to prepreke sprečavaju društvenu i kulturnu promenu i kako se one mogu ukloniti posredstvom partnerstava, javnog zagovaranja i komunikacionih strategija za inkluzivno obrazovanje;
- zašto je društvena promena važna komponenta uspeha inkluzivnog obrazovanja;
- šta je javno zagovaranje i kako aktivnosti javnog zagovaranja stvaraju društvenu promenu potrebnu za inkluzivno obrazovanje;
- zašto su partnerstva koja donose iskustvo i aktivnosti sa osobama sa smetnjama u razvoju, a posebno sa decom sa smetnjama u razvoju, neophodna za postizanje inkluzije za sve ljude, na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou;
- koja su partnerstva potrebna za inkluzivno obrazovanje i društvenu promenu;
- kako je kampanja „Govorimo o mogućnostima“ stvorila potrebu za inkluzivnim obrazovanjem;
- šta je Komunikacija u cilju razvoja (C4D) i koje su komunikacione strategije korišćene za stvaranje društvene promene.

Detaljnije smernice za planiranje programa za inkluzivno obrazovanje pogledajte u sledećim priručnicima iz ove serije:

1. Konceptualizovanje inkluzivnog obrazovanja i njegovo kontekstualizovanje u okviru Misije UNICEF-a
2. Definicija i klasifikacija smetnji u razvoju
3. Zakonodavstvo i politike u oblasti inkluzivnog obrazovanja
4. Prikupljanje podataka o smetnjama u razvoju kod dece
5. Mapiranje dece sa smetnjama u razvoju koja nisu u sistemu obrazovanja
6. Informacioni sistem za upravljanje u obrazovanju (EMIS) i deca sa smetnjama u razvoju
7. Partnerstva, javno zagovaranje i komunikacija u cilju društvene promene (ovaj priručnik)
8. Finansiranje inkluzivnog obrazovanja
9. Inkluzivno predškolsko vaspitanje i obrazovanje

10. Pristup školi i obrazovno okruženje I – fizički aspekt, informisanje i komunikacija
11. Pristup školi i obrazovno okruženje II – univerzalni dizajn za učenje
12. Nastavnici, inkluzivna nastava i pedagogija usmerene na dete
13. Učešće roditelja, porodice i zajednice u inkluzivnom obrazovanju
14. Planiranje, praćenje i evaluacija

Kako da koristite ovaj priručnik

Uokvireni segmenti koje ćete videti u priručniku sadrže kratak prikaz ključnih tačaka svakog odeljka, kao i studije slučaja i preporučenu literaturu za dodatno čitanje. Ključne reči su ispisane podebljanim slovima u čitavom tekstu i unete u rečnik pojmova na kraju dokumenta.

Ukoliko u bilo kom trenutku želite da se vratite na početak ovog priručnika, kliknite na rečenicu „Vebinar 7 – Stručni priručnik“ na vrhu svake stranice i bićete usmereni na Sadržaj.

Za pristup pratećem vebinaru,
skenirajte QR kod.

Akronimi i skraćnice

AAPD	Američko udruženje osoba sa smetnjama u razvoju
APAE	Udruženje roditelja i prijatelja izuzetne dece
BBC	Britanska radio-difuzna korporacija
C4D	Komunikacija u cilju razvoja
CRC	Konvencija o pravima deteta
CRPD	Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom
OCD	Organizacija civilnog društva
DATE	Razvijanje svesti o smetnjama u razvoju kroz iskustvo
MOOI	Međunarodna organizacija osoba sa smetnjama u razvoju
GPcwd	Globalno partnerstvo za decu sa smetnjama u razvoju
HKI	Helen Keler International
INWWD	Međunarodna mreža žena sa smetnjama u razvoju
IO	Inkluzivno obrazovanje
IOC	International Olympic Committee
IPC	International Paralympic Committee
JSEAP	Časopis za specijalno obrazovanje u Aziji i Pacifiku
NISE	Nacionalni institut za obrazovanje za rad sa osobama sa smetnjama u razvoju
NVO	Nevladina organizacija
PDF	Pacifički forum za osobe sa smetnjama u razvoju
PV	Participatory Video
PWD	Person with a Disability
QIAT	Pokazatelji kvaliteta za asistivnu tehnologiju
SEM	Socijalno-ekološki model
UN	Ujedinjene nacije
UNESCO	Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu
UNICEF	Dečiji fond Ujedinjenih nacija
USICD	Međunarodni savet Sjedinjenih Američkih Država za smetnje u razvoju

I. Uvod

Svet je prepun prepreka koje počivaju na stavovima u vidu negativnih društvenih normi, zabluda, uverenja, stigmi i pristrasnosti utemeljenih na strahu i dezinformacijama o osobama sa smetnjama u razvoju. Ovo pogrešno znanje negativno utiče na ponašanje cele zajednice kada je u pitanju stvaranje inkluzivnog društva u kojem svi ljudi, sa smetnjama u razvoju ili bez njih, mogu da napreduju i ostvaruju svoja prava. A posebno loše utiče na odnos prema grupi koja je najviše marginalizovana, a to su deca sa smetnjama u razvoju.

Prepreke u vidu stavova o deci sa smetnjama u razvoju se kreću od pretpostavki o njihovim sposobnostima i zavisnosti od drugih, što može da dovede do prezaštićenosti i onesposobljavanja, pa do negativnih uverenja i praksi u odnosu na osobe sa smetnjama u razvoju. Negativni stavovi prema smetnjama u razvoju znače da su osobe sa smetnjama u razvoju svakodnevno diskriminirane u okviru svojih porodica i zajednica, što im može uskratiti ravnopravan pristup resursima, uslugama i mogućnostima za lični razvoj. Prepreke u okruženju uključuju arhitektonska rešenja, kao što su nepristupačni javni objekti, i prepreke povezane sa komunikacijom, uključujući i nedostatak informacija u pristupačnom obliku.¹

Iako mnoge zemlje nastoje da uključe decu u zajednicu, većini dece sa smetnjama u razvoju nije dato pravo da kažu svoje mišljenje i da pri tome budu ozbiljno shvaćena, a nisu ni u mogućnosti da ostvare pravo na svrsishodno učešće koje se navodi u članu 12. Konvencije o pravima deteta (CRC) i članu 7. Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom (CRPD). Deca sa smetnjama u razvoju se retko uključuju u inicijative omladinskog aktivizma poput foruma za mlade, učeničkih parlamenata, vršnjačkog obrazovanja ili medijskih projekata. Ne uključuju se ni u lokalne i nacionalne kampanje za ostvarivanje prava, niti ih konsultuju u istraživanjima koja se odnose na stavove dece.

Glas dece sa smetnjama u razvoju se uglavnom ne čuje prilikom donošenja važnih odluka koje se odnose na njihove živote – odluka o njihovom zdravlju, obrazovanju ili mestu stanovanja. Najviše zbog predrasuda i negativnih stavova, širom sveta odrasli imaju niska očekivanja u odnosu na decu sa smetnjama u razvoju, sumnjajući u njihovu sposobnost da razviju ili izraze svoje stanovište. Shodno tome, postoji široko rasprostranjen nedostatak napora da se deca angažuju i uključe, praćen nedostatkom znanja, razumevanja i obuke za podršku njihovom učešću. Nedvosmislen rezultat toga, uz tek poneki izuzetak, jeste nevidljivost i društveno isključivanje dece sa smetnjama u razvoju širom sveta.²

Svaki put kada se ukloni strah, pojavljuju se radoznalost i avantura koji omogućuju sticanje znanja bez napora u kolektivnom okruženju. Javno zagovaranje počinje razumevanjem problema ili osobe, pre nego što uspostavimo odnos prema problemu ili osobi. Zajedničko iskustvo je jedan od ključnih elemenata u stvaranju veze ili u razumevanju potrebnom za odbacivanje straha, za uspešno razumevanje, ponašanje pojedinaca i društvenu promenu.

Različita partnerstva u kojima se koriste efikasne strategije komunikacije i u koja su uključene organizacije osoba sa smetnjama u razvoju i deca sa smetnjama u razvoju stvorice mogućnosti za sticanje zajedničkih iskustava i deljenje ličnih priča, što će dovesti do stvaranja inkluzivnih društava koja građanima pružaju jednake mogućnosti za ostvarivanje ljudskih prava.

Ovaj vebinar je usmeren na korišćenje strategija za komunikacije u cilju razvoja (C4D), i sticanje svesti o smetnjama u razvoju putem iskustva, kako bi se uz javno zagovaranje i kreiranje dinamičnih partnerstava ostvario cilj – inkluzivno obrazovanje za decu sa smetnjama u razvoju.

II. Prepreke

Definisanje društvenih normi, stigme, ejblizma i pristrasnosti sa kojima se suočavaju osobe sa smetnjama u razvoju: lična uverenja i predrasude

Pristrasnost se definiše kao predrasuda u korist ili protiv neke stvari, osobe ili grupe u odnosu na neku drugu, obično na način koji se smatra nepravednim. Svi smo mi pristrasni ili imamo predrasude koje smo razvili tokom života, bilo svesno bilo nesvesno. Pristrasnost je ugrađena u naše ponašanje i utiče na način na koji delujemo u svetu i na koji posmatramo svet. Kako bismo istinski razumeli pristrasnost, stigme i kulturne, društvene i verske norme u čijoj osnovi leži pristrasnost i koje sprečavaju decu sa smetnjama u razvoju da ostvaruju svoja ljudska prava, najpre moramo da istražimo sopstvenu pristrasnost.

Aktivnost

Prepreke

Odvojite malo vremena i prisjetite se prvog puta kada ste videli osobu sa smetnjama u razvoju. Šta ste prvo pomislili? Da li ste pomislili „kako im to polazi za rukom?“ ili „drago mi je što ja nisam takva“ ili možda „tako su hrabri i neverovatni!“?

Nedelju dana vodite dnevnik o svim osećanjima koja se jave pri susretu i interakciji sa osobama / decom sa smetnjama u razvoju. Ne sudite o svojim mislima i osećanjima ili prepuštanju osećanju srama, nego ih samo posmatrajte i zapišite ih da biste o njima kasnije razmišljali.

Ovo je aktivnost kojom otkrivamo ličnu pristrasnost.

Ovde zapišite svoje beleške:

Efekti pristrasnosti ili dugoročna netačna uverenja o bilo čemu ili bilo kome iskrivljuju istinu o nekoj osobi ili ideji i u mozgu stvaraju asocijacije koje se aktiviraju u budućim situacijama ili interakcijama sa takvom osobom ili idejom. Opažanja zasnovana na netačnim uverenjima postaju veoma snažni mehanizmi. Ova netačna uverenja i pristrasnost mogu se menjati pomoću refleksivnih praksi usmerenih na delovanje, koje obuhvataju izgradnju odnosa i partnerstava.

Malo toga će se promeniti u životima dece sa smetnjama u razvoju ukoliko ne počnu da se menjaju stavovi roditelja, zajednica, stručnjaka, medija i vlada država. Nepoznavanje prirode i uzroka oštećenja, nevidljivost same dece, ozbiljno potcenjivanje njihovih potencijala i kapaciteta, kao i druge prepreke za jednak pristup i ostvarivanje mogućnosti – sve to drži decu sa smetnjama u razvoju u tišini i na margini društva, sprečavajući ih da ostvare svoja osnovna ljudska prava. Uz pomoć velikih javnih kampanja pod pokroviteljstvom vlada, u koje su deca uključena kao najvažniji predstavnici, i koje imaju podršku svih relevantnih aktera civilnog društva, mogu se razotkriti sve prepreke u ostvarivanju njihovih prava, na koje se zatim može delovati. Osim toga, roditelji i organizacije osoba sa smetnjama u razvoju mogu imati, često i imaju, ključnu ulogu u sprovođenju kampanja za prihvatanje i inkluziju.³

Smetnje u razvoju nose višestruke stigme zbog kojih dolazi do isključivanja iz društva i škole. Stavovi prema deci sa smetnjama u razvoju, kao i nepostojanje resursa za potrebna prilagođavanja u skladu sa obrazovnim potrebama, povećavaju izazove sa kojima se ova deca suočavaju u pristupu obrazovanju.⁴ Snažna pogrešna i negativna uverenja o tome kako je dete steklo oštećenje zasnovana su na kulturnim, verskim i istorijskim uverenjima o smetnjama u razvoju. Stigma i diskriminacija dece sa smetnjama u razvoju imaju mnogo slojeva.⁵

‘Treba promovisati svet koji uvažava različitosti u ljudskom funkcionisanju, a koje su uobičajeni/normalan deo životnog ciklusa’,
Skot Rejns.⁶

Ova misao je deo strategije koja je veoma važna za postizanje društvene promene bez koje se ne može ostvariti inkluzivno obrazovanje za svu decu. Smetnje u razvoju ne prave razliku: one su inkluzivne po samoj svojoj prirodi i desiće se svim ljudima u nekom trenutku u životu. Važno je imati na umu da ćemo u procesu starenja doživeti da nam se mogućnosti menjaju i smanjuju. Život je nepredvidiv i u svakom trenutku svako od nas se može suočiti sa situacijama koje menjaju život i koje će promeniti našu „sigurnu zonu“. Uklanjanje postojećih prepreka u budućnosti će biti korisno za sve.

Podsticanje saosećanja deo je procesa inkluzije; poslednji korak je stvaranje veze i shvatanja da smo svi jedno – čovečanstvo koje želi da ostvari svoja ljudska prava. Ljudi izbegavaju roditelje dece sa smetnjama u razvoju jer se u prisustvu dece sa smetnjama u razvoju osećaju neugodno zato što vide bolest ili smetnje u razvoju, a ne voljeno dete. Strah koji ljudi osećaju predstavlja deo naše ljudske prirode koja je na neki način povezana sa smetnjama u razvoju. Naša ljudskost je naša veza sa smetnjama u razvoju.

Utvrđeno je da tri faktora utiču na dubinu stigme o pojedinačnoj deci sa smetnjama u razvoju: rod, vrsta i stepen smetnji u razvoju. Na svim nivoima postoji otpor društva prema uključivanju dece sa smetnjama u razvoju. Terminologija koja se koristi za opisivanje dece sa smetnjama u razvoju, npr. opisivanje deteta kao „nesposobnog da nauči“ zato što ima teškoće sa sluhom, dugoročne predrasude i pogrešna uverenja proizvode stavove zasnovane na strahu i otporu prema promeni. Porodice doživljavaju stigmom zasnovanu na osećanju srama da su učinili nešto loše zato što imaju dete sa smetnjama u razvoju.⁷

Prepreke inkluziji

Prepreke u vidu stavova. Prepreke se mogu pojaviti u obliku predrasuda, diskriminacije i stigme u odnosu na osobe sa smetnjama u razvoju koje se smatraju nesposobnima i/ili neadekvatnima, ili se veruje da imaju nisku inteligenciju, da im je potrebno lečenje, da im je potrebna „specijalna“ podrška i/ili da zavise od drugih. Nasuprot tome, mogu se posmatrati kao izuzetno „inspirativne“, „izuzetne“ i/ili „herojske“ ako pokažu sposobnosti koje osobe bez smetnji u razvoju smatraju „normalnim“. Osobe bez smetnji u razvoju mogu odgovoriti strahom, sažaljenjem, odbojnošću ili osećanjem superiornosti. Mediji pojačavaju ovakve pretpostavke i emocije. Terminologija sa negativnom konotacijom koja se koristi za osobe sa smetnjama u razvoju odražava predrasude, a može i da ih učvrsti, posebno reči koje su uvredljive i netačne – na primer, termin „mutav“ se često koristi za opis nekoga sa oštećenjem sluha (ko je nagluv ili gluv).

Prepreke u okruženju. To su prepreke u arhitektonskim rešenjima i komunikaciji na koje nailaze osobe sa smetnjama u razvoju, na raznim mestima, uključujući javni prevoz, bolnice i ambulante, škole i stambene objekte, prodavnice i markete, kancelarije i fabrike, verske objekte, medije i komunikaciju i sisteme javnog informisanja. Ostale informacije o ovim oblastima možete videti u priručnicima 10 i 11.

Većina ljudi razmišlja o fizičkim preprekama u ovoj kategoriji – na primer, ambulanta je nepristupačna za osobe koje koriste invalidska kolica ako postoje stepenice i uski prolazi; kada jednom postanemo svesni toga, relativno je jednostavno identifikovati takve prepreke. Ali, modaliteti komunikacije takođe mogu biti nepristupačni za osobe sa senzornim i intelektualnim teškoćama – na primer, za osobe sa potpunim oštećenjem sluha (osoba koja je gluva) ukoliko se ne koristi znakovni jezik, za osobe sa oštećenjima vida ako etiketa na leku nije napisana Brajevom azbukom; ili za osobe sa intelektualnim oštećenjima ako se u prenošenju poruke ne koristi jasan i jednostavan jezik.

Institucionalne prepreke. Ove prepreke obuhvataju zakone, politike i sisteme uverenja koji isključuju ili izdvajaju osobe sa smetnjama u razvoju iz mnogih oblasti, uključujući pravne i izborne procese, zaposlenje, obrazovanje, zdravstvene i socijalne usluge, religiju i rad humanitarnih i razvojnih agencija. Mnogi sistemi nisu pristupačni za osobe sa smetnjama u razvoju. Isključivanje osoba sa smetnjama u razvoju dovodi do mnogih posledica: loše uređeno „specijalno“ obrazovanje često znači da se učenicima postavlja manje zahteva u pogledu školskih postignuća, a manje škole ih izlažu ograničenim kulturnim iskustvima.⁸ Za više informacija o ovim oblastima pogledajte Priručnik 3.

Informacione prepreke. Kada smetnje u razvoju definišu kao problem, a medicinske intervencije kao rešenja, tada pojedinci, društva i vlade izbegavaju odgovornost za rešavanje pitanja prepreka koje postoje u društvenom i fizičkom okruženju. Umesto toga, oni na zdravstvenu struku stavljaju teret rešavanja „problema“ kod osobe sa smetnjama u razvoju. Mnoge vlade širom sveta su podsticale medicinski model finansiranjem obimnih medicinskih istraživanja sa ciljem da pronađu „lek“ za određene smetnje u razvoju, a nisu ulagale nikakva sredstva u uklanjanje prepreka u okruženju kojima se kreira invaliditet članova društva.⁹

Možda najznačajnija i najraširenija zabluda koja negativno utiče na ljudska prava i smetnje u razvoju jeste ideja da su smetnje u razvoju jednostavno medicinski problem koji treba rešavati ili bolest koju treba „lečiti“. Ovaj koncept podrazumeva da je osoba sa smetnjama u razvoju nekako „oštećena“ ili „bolesna“ i da joj je potrebno popravljavanje ili lečenje.

III. Uklanjanje prepreka

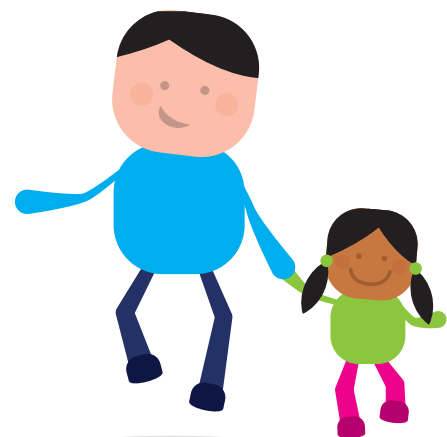
Obuka za razvijanje svesti o smetnjama u razvoju

UNICEF-ov Modul za orijentaciju o smetnjama u razvoju i s njim povezani video materijali mogu da budu početna tačka za uklanjanje ličnih pristrasnosti i prepreka, kao i za prepoznavanje situacija u kojima postoje društvene norme koje isključuju decu sa smetnjama u razvoju iz aktivnosti zajednice i inkluzivnog obrazovanja.

Ovi moduli utičaće na svest ljudi o smetnjama u razvoju kao životnom iskustvu i započeti proces razumevanja i upoznavanja mnogih vrsta smetnji u razvoju, što je potrebno da bismo postali zagovarači i partneri u procesu stvaranja inkluzivnog obrazovanja. Savladavanje odgovarajućih interakcija i jezika koje ćemo koristiti prilikom povezivanja sa osobama, a naročito sa decom sa smetnjama u razvoju, jednostavno je i dolazi prirodno kada se stekne odgovarajuće obrazovanje.^{10 11}

Posebno se podstiče osoblje UNICEF-a i svi partneri da se upoznaju sa osnovnim konceptima i jezikom koji se odnose na uključivanje dece sa smetnjama u razvoju. Na UNICEF-ovom veb sajtu nalaze se video materijali kojima se jednostavno pristupa. Odvojite vreme koje vam je potrebno da pregledate UNICEF-ove Module za orijentaciju o smetnjama u razvoju. Materijali se nalaze na: http://www.unicef.org/disabilities/index_71294.html

Pored toga, zahtevamo od UNICEF-ovog osoblja da pogledaju, samostalno ili na sastanku sa kolegama i partnerima, UNICEF-ov Modul za orijentaciju o smetnjama u razvoju. Link za video snimak: <https://www.youtube.com/watch?v=GPAhucAA2xU>. Video snimak je dostupan na engleskom, španskom i francuskom jeziku.

Aktivnost

Pogledajte Modul za orijentaciju o smetnjama u razvoju, zajedno sa grupom kolega ili samostalno (na prethodno navedenom linku). Ali, pre nego što počnete, proverite svoje znanje o deci sa smetnjama u razvoju tako što ćete odgovoriti na sledeća pitanja sa više ponuđenih odgovora:

1. Prema Svetskom izveštaju o smetnjama u razvoju, koliko osoba ima smetnje u razvoju?

- 1 million
- 10 miliona
- 100 miliona
- 1 milijarda

2. UNICEF je tek počeo da radi na pitanjima smetnji u razvoju?

- Tačno
- Netačno

3. Prema Svetskoj zdravstvenoj organizaciji, smetnje u razvoju su:

- Zdravstveno pitanje na koje treba primeniti medicinska rešenja kada je to moguće
- Pitanje određeno socijalnim faktorima i okruženjem, a ne pitanje urođene smetnje
- Ni samo biološko ni samo društveno pitanje, već rezultat sadejstva između zdravstvenog stanja, okruženja i ličnih faktora

4. Prema Svetskom izveštaju o smetnjama u razvoju, koji procenat dece sa smetnjama u razvoju živi u zemljama u razvoju?

- 20 procenata
- 40 procenata
- 60 procenata
- 80 procenata

5. Šta od navedenog treba da obuhvati podatke o deci sa smetnjama u razvoju:

- Nacionalni popisi stanovništva i ankete u domaćinstvima
- Situaciona analiza
- Istraživanje višestrukih pokazatelja (MICS)
- Sve od navedenog

6. Prema socijalnom modelu odnosa prema osobama sa smetnjama u razvoju zasnovanom na poštovanju ljudskih prava, ako osoba u invalidskim kolicima nije u stanju da pristupi glasačkoj kutiji i ostvari pravo na glasanje, razlog je sledeći...

- Fizičke sposobnosti osobe sprečavaju je da pristupi glasačkoj kutiji.
- Prepreke u okruženju sprečavaju osobu da pristupi glasačkoj kutiji.
- Ta osoba nema pravo da glasa.

7. Pravednost i inkluzija za decu sa smetnjama u razvoju predstavlja:

- Jednake mogućnosti
- Jednak tretman
- Jednaka prava
- Jednako učešće.
- Sve od navedenog

8. UNICEF primenjuje Komunikaciju u cilju razvoja (C4D) za rešavanje pitanja stigme i diskriminacije dece sa smetnjama u razvoju i njihovih porodica nastalih usled štetnih:

- Društvenih normi
- Tradicionalnih uverenja
- Stavova i praksi
- Sve od navedenog

9. U skladu sa terminologijom u kojoj se osoba stavlja na prvo mesto, koji je izraz odgovarajući?

- Dete sa smetnjama u razvoju
- Invalidno dete
- Dete sa hendikepom
- Hendikepirano dete

10. Kada osobi sa smetnjama u razvoju postavite pitanje, treba da:

- Postavite pitanje asistentu te osobe
- Zamolite nekoga za pomoć
- Obratite se direktno osobi sa smetnjama u razvoju

11. Prava dece i adolescenata sa smetnjama u razvoju navode se u Konvenciji o pravima deteta i Konvenciji o pravima osoba sa invaliditetom.

- Tačno
- Netačno

12. U Konvenciji o pravima osoba sa invaliditetom se ističe da vlade moraju:

- Obezbediti da deca sa smetnjama u razvoju ostvaruju sva prava ravnopravno sa drugom decom
- Promovisati najbolje interese dece sa smetnjama u razvoju
- Obezbediti pravo dece sa smetnjama u razvoju da se njihovo mišljenje čuje i ozbiljno uzme u obzir
- Sve od navedenog

13. UNICEF-ov rad na pitanjima smetnji u razvoju treba da:

- a) Bude zasnovan na principu poštovanja ljudskih prava
- b) Bude usredsređen na pravednost i dopiranje do najviše marginalizovanih osoba
- c) Bude usredsređen na pružanje medicinske pomoći
- d) Bude u skladu sa okvirom inkluzivnog razvoja
- e) Odgovori pod a), b) i d)

Nakon što ste odgovorili na pitanja, pogledajte video snimak, a zatim proverite svoje odgovore! Na kraju orijentacije razgovarajte sa svojim kolegama o načinu na koji se percipiraju deca sa smetnjama u razvoju. Proverite odgovore i razgovarajte o tome koliko ste naučili.

Kao što vidite, Modul za orijentaciju o smetnjama u razvoju je suštinska komponenta „obuke“ koja, između ostalog, obuhvata i sledeća pitanja: šta su smetnje u razvoju; broj osoba na svetu koje su utvrdile da imaju smetnje u razvoju; kako se svako od nas suočava sa stanjima koja nas ograničavaju u životu; šta je jezik u kojem se osoba stavlja na prvo mesto; i šta je Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom. Moduli za orijentaciju o smetnjama u razvoju sadrže mnogo više činjenica i informacija. U nastavku teksta nalazi se primer jezika u kojem se osoba stavlja na prvo mesto i aktivnosti koja će podržati stvaranje odnosa.

Jezik u kojem se osoba stavlja na prvo mesto:

- Koristite terminologiju u kojoj se osoba stavlja na prvo mesto, npr. „osoba koja je slepa“ ili „osoba sa smetnjama u razvoju“, jer ih tako uvažavate pre svega kao ljude, a ne stavljate smetnje u razvoju na prvo mesto.
- Izbegavajte da nazivate grupe ljudi po njihovom stanju ili smetnjama u razvoju, npr. „slepi“ ili „gluvi“.
- Izbegavajte senzacionalističke opisne reči kada govorite o smetnjama u razvoju neke osobe, npr. „pati od“, „žrtva je (nečega)“, „vezana je za invalidska kolica“ ili „pogođena je (nečim)“.
- Koristite izraze „sa smetnjama u razvoju“, „smetnje u razvoju“ ili „pristupačan“, a ne „hendikepiran“.
- Izbegavajte pokroviteljske eufemizme, npr. „sa različitim sposobnostima“, „sa fizičkim izazovima“, „mentalno različit“ ili „hendisposoban“.¹²

Aktivnost

DATE (Svest o smetnjama u razvoju kroz iskustvo)

DATE je aktivnost namenjena razvijanju odnosa sa osobama sa smetnjama u razvoju putem provođenja vremena u zajedničkom obavljanju svakodnevnih, uobičajenih životnih aktivnosti i u razgovoru.

DATE aktivnosti:

Povežite se i provedite jedno posle podne sa nekim ko ima smetnje u razvoju. Poslepodne može da se ispuni aktivnostima poput ručka, kupovine, sedenja u parku i hranjenja ptica, šetnje i igranja na igralištu. Biće dobra svaka aktivnost koja omogućuje da se razgovor odvija prirodno i lako bez previše prekida. Nakon obavljene DATE aktivnosti, zapišite beleške u svoj dnevnik, koji ste započeli ranije prema preporuci iz ovog priručnika, o promenama u stavovima ili saznanjima koja ste stekli tokom DATE aktivnosti.

Pripremio dr Don Rodžers, doktor nauka u oblasti rekreacione terapije, profesor na Univerzitetu države Indijana.

Prostor za beleške:

IV. Partnerstvo i angažovanje zajednice

Partnerstva mogu da obuhvate mnoštvo različitih oblika saradnje. Partnerstva se definišu kao „dobrovoljni i saradnički odnosi između različitih strana u kojima su svi učesnici saglasni da zajedno rade kako bi ostvarili zajednički cilj ili obavili određeni zadatak¹³“. UNICEF-ovi Principi partnerstva se koriste kao okvir za formalne ili neformalne sporazume u procesu formiranja i održavanja partnerstva. UNICEF pridaje veliki značaj partnerstvima i saradničkim odnosima kao osnovnim sredstvima za postizanje boljih rezultata za svako dete.¹⁴

Postojanje različitih oblika partnerstva od ključnog je značaja za postizanje uspeha u razvoju inkluzivnog obrazovanja. Organizacije civilnog društva, udruženja roditelja i organizacije osoba sa invaliditetom predstavljaju temelje svih partnerstava u ovom procesu.

Slogan „NIŠTA O NAMA BEZ NAS“ ukazuje na potrebu da se osobe sa smetnjama u razvoju uključe u sve razgovore, partnerstva, oblike saradnje i razvoj politika.

Saradnja sa civilnim društvom je od ključnog značaja za uspeh i održivost UNICEF-ovih napora uloženi u ostvarivanje prava dece sa smetnjama u razvoju i promovisanje agende pravde, kao i u obuku UNICEF-ovog osoblja o smetnjama u razvoju. Strateška partnerstva sa civilnim društvom podržavaju napore uložene u mobilizaciju resursa, povećavaju uticaj zagovaranja koje je usmereno na pravdu, jačaju domet i uticaj usluga i programa za decu i zajednice koje su najosetljivije, te obezbeđuju održivost rezultata.

S obzirom na to da imaju znanje o nacionalnom političkom kontekstu i brojnim društvenim mrežama, kao i direktan pristup zajednicama, organizacije civilnog društva imaju potencijal da značajno povećaju domet i uticaj inkluzivnog obrazovanja za decu sa smetnjama u razvoju.¹⁵

Ko može da bude partner?

Svaka grupa, organizacija ili vlada može da uspostavlja partnerstva. Partnerstva će rasti, razvijati se, završavati se i pojavljivati u novom obliku u skladu sa načinom na koji se redefinišu prioritete. U nastavku predstavljamo neke od primera među mnogim globalnim partnerstvima i metode kojima su angažovali svoje zajednice.¹⁶

Vrste partnerstava	Šta rade	Primeri
Vlade	Partnerstva između vlasti na nacionalnom i lokalnom nivou od ključnog su značaja za postizanje promena u politici i ostvarivanje uticaja na stavove i svest javnosti.	U Ujedinjenom Kraljevstvu postoji nacionalni veb sajt na kojem su predstavljeni svi zakoni koji regulišu pitanja u vezi sa smetnjama u razvoju. https://www.gov.uk/rights-disabled-person/overview
Regionalne organizacije	Multinacionalna, regionalna partnerstva koriste snagu većeg broja organizacija sa zajedničkim interesima.	Od 2004. godine, Pacifički forum za osobe sa smetnjama u razvoju (PDF) deluje u partnerstvu sa organizacijama osoba sa invaliditetom u regionu Azije i Pacifika. http://www.pacificdisability.org/
Organizacije civilnog društva	Partnerstva između organizacija civilnog društva su kamen temeljac svakog društvenog pokreta. Dugoročno učenje i planiranje je korisno za dobro uspostavljenu javnu saradnju.	Od 1961. godine, Udruženje roditelja i prijatelja izuzetne dece (APAE) iz Sao Paula u Brazilu zagovara potrebe dece sa intelektualnim smetnjama u razvoju i njihovih porodica. http://www.apaesp.org.br/Paginas/default.aspx
Starije osobe	Stare osobe, veterani, bake i deke i druge ugledne starije osobe predstavljaju važan resurs zajednice. Njihovo iskustvo, mišljenja i uticaj čine ih vrednim partnerima u svim aktivnostima.	U Sjedinjenim Američkim Državama, Mičigenska gerontološka mreža angažuje starije volontere da rade sa decom sa smetnjama u razvoju. http://gerontologynetwork.org/volunteer-programmes-and-senior-companions-grand-rapids-mi/
Porodice	Porodice su među najvažnijim zainteresovanim stranama u aktivnostima namenjenim poboljšanju života dece sa smetnjama u razvoju. Kvalitet života dece usko je povezan sa kvalitetom života njihovih porodica. Roditelji, braća i sestre su uvek bili među najvatrenijim zagovornicima prava dece sa smetnjama u razvoju.	Američka fondacija za osobe sa oštećenjem vida i Nacionalno udruženje roditelja dece sa oštećenjem vida (SAD) izradili su „Family Connect“ – internet zajednicu za porodice sa decom koja imaju oštećenja vida. http://www.familyconnect.org/
Organizacije osoba sa invaliditetom	osoba sa invaliditetom su od ključnog značaja, a važne su i za vođenje u procesu učenja i razmene najboljih praksi, obuke i vršenja uticaja na prilagođavanje i usvajanje CRPD-a u različitim kontekstima. Organizacije osoba sa invaliditetom učestvuju u razvoju i širenju poruka o lokalnim prioritetima i idealima. One razvijaju aktivnosti podizanja svesti i kampanje kojima se podstiču vlade država da izrade zakone i izmene politike. Izjava „Ništa o nama bez nas“ odražava potrebu za uključivanjem osoba sa smetnjama u razvoju u sve nivoe stvaranja inkluzivnog društva za sve ljude!	Norveško udruženje osoba sa smetnjama u razvoju je organizacija osoba sa smetnjama u razvoju koja se bavi zagovaranjem. Njihova vizija je „društvo za sve, u kojem osobe sa smetnjama u razvoju imaju iste mogućnosti kao i drugi ljudi, da žive u skladu sa sopstvenim željama, sposobnostima i interesima“: http://www.nhf.no/english Međunarodni savet SAD za smetnje u razvoju (USICD) je primer neprofitne organizacije osoba sa invaliditetom – nacionalne organizacije sa međunarodnom misijom i jedine američke članice Međunarodne organizacije osoba sa invaliditetom.
Religijske i verske organizacije	Istorijski gledano, religijske institucije su imale određenu ulogu u obrazovanju, građanskim pravima i razvojnim inicijativama na nacionalnom i međunarodnom nivou. Mnogi ljudi širom sveta se blisko identifikuju sa svojim verskim zajednicama i pronalaze podršku u partnerstvima sa crkvama, džamijama, sinagogama i drugim prostorima religijskog okupljanja, ali i u duhovnim grupama za podršku koje se sastaju uživo ili preko interneta.	U Sjedinjenim Američkim Državama, Američko udruženje osoba sa smetnjama u razvoju (AAPD) saraduje sa predstavnicima svetovnih i verskih institucija, posebno se angažujući na pristupu za osobe sa smetnjama u razvoju u verskim zajednicama. http://www.aapd.com/what-we-do/interfaith/interfaith-initiative.html

Vrste partnerstava	Šta rade	Primeri
Međunarodne organizacije	Globalna partnerstva omogućavaju razmenu iskustava, znanja, najboljih praksi i resursa.	Osnovana 1981. godine, Međunarodna organizacija osoba sa smetnjama u razvoju (MOOI) je globalna organizacija osoba sa različitim smetnjama u razvoju koja je prisutna u više od 140 zemalja: www.dpi.org
Nevladine organizacije	Nevladina organizacija je svaka neprofitna, dobrovoljna grupa građana koja je organizovana na lokalnom, nacionalnom ili međunarodnom nivou.	Inclusion International je svetski savez organizacija porodica koje širom sveta zagovaraju ljudska prava osoba sa intelektualnim teškoćama – http://inclusion-international.org/
Grupe u zajednici i susedstvu		U Sjedinjenim Američkim Državama, Centri za nezavisan život su neprofitne organizacije osoba i za osobe sa svim vrstama smetnji u razvoju, u lokalnim zajednicama. Centri su organizovani tako da osobe sa smetnjama u razvoju direktno upravljaju svakom organizacijom i rade u tim organizacijama. Nacionalni savet za nezavisan život je nacionalna mreža centara u zajednici. http://www.ncil.org/
Lideri	Osobe sa smetnjama u razvoju imaju pravo na puno učešće i saradnju sa svim aspektima društva. Razvoj liderstva je ključan za inkluzivnu budućnost.	Intergrupa Evropskog parlamenta za osobe sa smetnjama u razvoju je neformalna grupa članova Evropskog parlamenta svih nacionalnosti i većine političkih grupa koje su zainteresovane da u svom radu u Evropskom parlamentu i nacionalnom kontekstu promovišu politike o osobama sa smetnjama u razvoju. http://www.disabilityintergroup.eu/
Sistem Ujedinjenih nacija	Partnerstvo sa uspostavljenim programima u okviru UN može da pomogne u praćenju i evaluaciji projekta, kao i razmatranju rezultata.	Komitet Ujedinjenih nacija za prava osoba sa invaliditetom nadležan je za razmatranje i odgovaranje na izveštaj svake zemlje o sprovođenju CRPD-a. http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/CRPDIndex.aspx
Mediji, televizija, radio	Masovni multimediji su dragoceni alati u promovisanju i pružanju podrške inicijativama za osnaživanje inkluzije.	„Jao“ (Ouch) je blog i radijska emisija koja se jednom mesečno emituje na BBC-u, u Ujedinjenom Kraljevstvu. http://www.bbc.com/news/blogs/ouch/
Zdravstvena zaštita i medicinska nega	U mnogim okruženjima, usluge medicinske nege i rehabilitacije za osobe sa smetnjama u razvoju su manje od optimalnog ili jednostavno ne postoje.	Organizacija Helen Keller International radi na sprečavanju okolnosti koje mogu dovesti do slepila i bolesti kod odraslih i dece; pored toga, organizacija je proširila svoje aktivnosti u zajednicama u Sjevernoj Americi i Indoneziji i uključila novi program – „Mogućnosti za osetljivu decu“. Ovaj rad obuhvata partnerstvo sa Perkinsom (škola za osobe sa potpunim oštećenjem vida u SAD) kako bi se pružila podrška politikama i infrastrukturi inkluzivnog obrazovanja. http://www.hki.org/
Društvene mreže	Društvene mreže pružaju mogućnosti širenja perspektiva, razmene najboljih praksi, rešavanja problema i pružanja podrške.	Međunarodna mreža žena sa smetnjama u razvoju (INWWD) je multinacionalna grupa regionalnih, nacionalnih i lokalnih organizacija, uključujući grupe ili mreže žena sa smetnjama u razvoju, kao i pojedinačne žene sa smetnjama u razvoju, i žene koje ih podržavaju. Ova mreža uključuje onlajn zajednicu na fejsbuku (https://www.facebook.com/InternationalNetworkOfWomenWithDisabilities/) i grupu za razgovore putem imejla http://groups.yahoo.com/group/inwwd/ .

Vrste partnerstava	Šta rade	Primeri
Privatni sektor	Zapošljavanje, savetovanje i razvoj proizvoda samo su neki od načina na koje privatni sektor može značajno da učestvuje i utiče u procesu pružanja podrške osobama sa smetnjama u razvoju.	U Sjedinjenim Američkim Državama, kompanija Walgreens je ugradila princip inkluzije u svoju korporativnu kulturu tako što je usvojila univerzalni dizajn, adaptivnu obuku, mere zasnovane na učinku i jednake plate za jednak rad. http://www.walgreens.com/topic/sr/disability_inclusion_home.jsp
Colleges and Universities	Partnerstva sa institucijama za visoko obrazovanje obezbeđuju mogućnosti za istraživanje, prikupljanje i analizu podataka, kao i za kreiranje foruma za podizanje svesti, širenje informacija i dopiranje do učenika i nastavnika sa smetnjama u razvoju i bez njih. Profesionalna priprema nastavnika za inkluzivno obrazovanje, priprema terapeuta za rehabilitaciju i drugih često je povezana sa fakultetskim i univerzitetskim planovima i programima; prema tome, saradnja sa fakultetom je od suštinskog značaja za postizanje sistemskih promena.	Japanski Nacionalni institut za obrazovanje za rad sa osobama sa smetnjama u razvoju (NISE) saraduje sa stranim univerzitetima i istraživačkim institutima, posebno u regionu Azije i Pacifika. Njegove aktivnosti obuhvataju razmene istraživača, istraživanja i uspostavljanje partnerstva sa drugim zemljama u objavljivanju časopisa za specijalno obrazovanje, <i>Journal of Special Education in the Asia Pacific (JSEAP)</i> . http://www.nise.go.jp/cms/12,0,74,289.html
Tehnologija, asistivna tehnologija	Tehnologija, pristup tehnologiji i augmentativna i asistivna tehnologija važna je za rešavanje pitanja sa kojima se suočavaju deca sa smetnjama u razvoju. Svetska zdravstvena organizacija i UNICEF pripremaju dokument za diskusiju na ovu temu.	QIAT listserv (koji je podržao Univerzitet u Kentakiju, SAD) počeo je kao onlajn diskusija o pokazateljima kvaliteta za usluge asistivne tehnologije u školskim okruženjima a zatim prerastao u međunarodnu onlajn diskusiju o asistivnoj tehnologiji u obrazovanju. http://www.qiat.org/qiat-list.html
Klubovi za mlade i sport	CRPD podržava inkluzivne prakse i pristup rekreativnom sportu.	Danas znamo da su se svetske Paraolimpijske igre razvile 40-ih godina 20. veka iz rehabilitacionih i rekreativnih sportova i igara uvedenih u Centar za povrede kičme, u Ujedinjenom Kraljevstvu. Međunarodni paraolimpijski komitet, u partnerstvu sa Međunarodnim olimpijskim komitetom, predstavlja dragocen primer globalne saradnje i angažovanja: http://www.paralympic.org/
Uključivanje dece u sva partnerstva	Partnerstva moraju da prepoznaju decu kao najvažnije zainteresovane strane u svim aktivnostima koje imaju za cilj promenu ili poboljšanje života dece sa smetnjama u razvoju. Programi (i sama deca!) imaju koristi od toga kada se glas dece i mladih čuje u komitetima i diskusijama između zainteresovanih strana.	Deca sa smetnjama u razvoju Australije je nacionalna organizacija koja predstavlja decu i mlade (uzrasta od 0 do 25 godina) sa smetnjama u razvoju u Australiji. Punopravno članstvo je besplatno za mlade (18–25) sa smetnjama u razvoju. http://www.cda.org.au/
Umetnost i mediji	Bez obzira na medij, umetnost povezuje ljude, prevazilazi prepreke i inspiriše!	Učenici iz Epic Arts Cambodia i UNICEF saradivali su na ovom zabavnom, inkluzivnom, parodijskom muzičkom video snimku „Uptown Funk“: https://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=j9LgmuEVex0 Više o organizaciji: http://www.epicarts.org.uk

Globalno partnerstvo za decu sa smetnjama u razvoju (GPcwd)

GPcwd je osnovano nakon sastanka u Bangkoku, u proleće 2011. godine, na kojem je identifikovano nekoliko nedostataka u globalnoj agendi, i predstavlja direktan rezultat uspeha UNICEF-ove kampanje „Govorimo o mogućnostima“. GPcwd je dobar primer globalnog partnerstva koje okuplja brojne predstavnike različitog

porekla i nacija kako bi podelili razmišljanja o problemima i razgovarali o prioritetima u cilju stvaranja strateških planova za inkluziju dece i odraslih sa smetnjama u razvoju u svim oblastima globalnog društva.

Globalno partnerstvo za decu sa smetnjama u razvoju čini preko 240 organizacija, uključujući međunarodne, nacionalne i lokalne nevladine organizacije, organizacije osoba sa invaliditetom, vlade, univerzitete i privatna preduzeća, kao i samu decu. I svi rade na unapređivanju prava oko 100 miliona dece sa smetnjama u razvoju koja žive u siromaštvu, imaju mnogo manje šanse da se upišu u školu i veće šanse da dožive nasilje i budu lošeg zdravstvenog stanja. Članovi GPcwd-a su uvereni da, ukoliko se želi ostvarenje ovih prava, Agenda za razvoj nakon 2015. godine mora da uključi decu i odrasle sa smetnjama u razvoju.¹⁷ Trebalo bi da obezbedi sledeće:

- Naglasak je na napredovanju ka ostvarivanju prava dece na inkluzivno obrazovanje i na život u inkluzivnom društvu.
- Organizacije osoba sa smetnjama u razvoju i glasovi dece se moraju čuti i uvažiti prilikom svakog dela procesa.
- Tradicionalna uverenja na lokalnom i regionalnom nivou o deci sa smetnjama u razvoju i o smetnjama u razvoju uopšte određuje početnu tačku partnerstva i korake koje treba preduzeti kako bi se uspostavio dijalog o inkluzivnom obrazovanju.
- Partnerstva koja su specifična za određenu zemlju treba da obuhvate sve aspekte društva, uključujući, između ostalog, sledeće:
  - Stalnu razmenu iskustava, postignuća i informacija.
  - Stvaranje platforme za promovisanje sinergije između svih zainteresovanih strana kako bi se rešavala pitanja i problemi na nivou zakona, politika i programa u vezi sa integracijom dece sa smetnjama u razvoju.
  - Promovisanje balansa između uključivanja pitanja koja se odnose na decu sa smetnjama u razvoju u sve razvojne aktivnosti i sprovođenja programa koji se odnose na smetnje u razvoju u okviru pojedinačnih sektora.
  - Osnaživanje dece sa smetnjama u razvoju, njihovih porodica i organizacija koje ih predstavljaju da što više i u sopstveno ime zagovaraju svoje potrebe; i podsticanje pristupa „dete-detetu“ u zagovaranju i jačanju svesti o ljudskim pravima.
  - Stavljanje pitanja smetnji u razvoju u srž agendi za pravednost i održivi razvoj, isticanje kako pravednost, gledana kroz prizmu smetnji u razvoju, može da bude sredstvo za testiranje univerzalnosti prava, pristupa i razvoja u održivom i mirnom društvu za sve građane.¹⁸

Fizička aktivnost za decu sa smetnjama u razvoju

UNICEF uvažava i promoviše ideju da deca sa smetnjama u razvoju imaju iste društvene potrebe, interese i prava kao i deca bez smetnji u razvoju – a to uključuje i fizičku aktivnost. Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima deteta je bila prvi dokument o ljudskim pravima u kojem je priznato pravo dece da se tokom slobodnog vremena uključe u igru i različite aktivnosti, kao što se navodi u članu 31.¹⁹

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom promoviše ovo ljudsko pravo – da se učestvuje u kulturnom životu, rekreaciji, sportu i aktivnostima u slobodno vreme – i to predviđa za sve osobe sa smetnjama u razvoju, uključujući i decu, u članu 30 CRPD-a.²⁰ Ratifikacija ova dva dokumenta o

ljudskim pravima, CRC-a i CRPD-a, znači da vlade država prihvataju obavezu da razvijaju sisteme koji će promovisati, usmeravati i podržavati napore u pravcu socijalnog uključivanja.

Međutim, u velikoj meri, zbog prepreka u fizičkom okruženju kombinovanih sa preprekama u stavovima koji se javljaju u vidu pristrasnosti, stigme i diskriminacije, deci sa smetnjama u razvoju često se uskraćuju mogućnosti za učešće i integraciju u rekreativne, sportske, umetničke aktivnosti i aktivnosti u slobodno vreme. Prava dece sa smetnjama u razvoju na sve oblike fizičke aktivnosti i sporta se isuviše često ne poštuju, iako su sadržana u brojnim pravno obavezujućim dokumentima i predstavljaju opštepoznate komponente zdravog razvoja deteta, održavanja zdravlja i prevencije hroničnih bolesti. Deca sa smetnjama u razvoju su često marginalizovana jer se suočavaju sa nizom složenih prepreka, koje pogoršava činjenica da se fizička aktivnost i sport stalno vide kao nešto što nije od suštinskog značaja i stoga podrška za to izostaje.

Rekreativne, umetničke aktivnosti i aktivnosti u slobodno vreme „normalizuju“ smetnje u razvoju kao „jedan oblik ljudskog iskustva“. Stvarajući partnerstva između dece sa smetnjama u razvoju i dece bez smetnji u razvoju, u rekreativnim aktivnostima u školi i zajednici, stigme, pristrasnosti i neosnovane prepreke u kulturnim normama lako nestaju kada počne igra.

Inkluzivna igrališta su idealni primeri koji pokazuju kako se stvaranjem prostora kojem mogu da pristupe sva deca i na kojem se mogu zajedno igrati, lako neutrališu negativna uverenja o deci sa smetnjama u razvoju, obezbeđujući jednostavno uklanjanje prepreka, i to odmah, stvarajući mnoštvo mogućnosti za inkluzivno obrazovanje.

Igralište „Beit Issie Shapiro Friendship Park“²¹ i „Shane's Inspiration“ pokazuju da je igralište dečija učionica. Tu uče da pregovaraju dok čekaju u redu za tobogan. Tu uče da komuniciraju dok se igraju pirata na mostu. I najvažnije – tu uče da veruju sebi i drugima dok se upuštaju u fizičku, emocionalnu i društvenu interakciju sa vršnjacima. Studije su dokazale da integrisana igra pomaže u razvoju: fine i grube motorike, veština receptivne komunikacije, moždanih funkcija, fizičke snage, koordinacije i ravnoteže, kao i socijalnih veština, uključujući nezavisnost i samopoštovanje.²²

UNICEF-ova partnerstva u svetu sporta zasnovana su na priznavanju moći sporta da poveže decu i odrasle širom sveta. UNICEF blisko saraduje sa nacionalnim i međunarodnim sportskim savezima, sportskim organizacijama, nevladinim udruženjima i medijima kako bi podržao dečje pravo na igru, poslao važne poruke, mobilisao zajednice i, što je najvažnije, obezbedio dugoročni razvoj dece, porodica i zajednica.²³

Od 2007. godine, UNICEF i Specijalna olimpijada zajedno rade na zaštiti i podržavanju prava dece sa intelektualnim smetnjama u razvoju, kao i na promeni percepcije i promovisanju socijalnog uključivanja.

Odražavajući zajedničku posvećenost deci sa intelektualnim smetnjama u razvoju, CRC i CRPD, dva partnera su potpisala globalni Memorandum o razumevanju 2011. godine na Letnjim igrama specijalne olimpijade u Atini, Grčka; u kojem se naglašava zajednički cilj organizacija – osnaživanje dece sa smetnjama u razvoju.

Od 2008. godine UNICEF i Specijalna olimpijada saradivali su u 30 zemalja širom sveta. Zajedničke aktivnosti uključuju pružanje mogućnosti za inkluzivno bavljenje sportom, besplatne zdravstvene provere, programe ranog razvoja deteta, direktno zdravstveno obrazovanje u porodici za porodice i staratelje, kao i rad sa međunarodnim organizacijama na poboljšanju razvoja politike u zemlji sa ciljem jačanja nacionalnih zakona kojima se štite prava deteta.²⁴

Da biste saznali više, pročitajte sledeće:

- *Special Olympics*, <http://www.specialolympics.org/>

V. Javno zagovaranje

Šta je javno zagovaranje? Javno zagovaranje obezbeđuje da se čuju glas i želje svih ljudi u vezi sa pitanjima koja smatraju važnim. Njime se takođe štiti, brani i stvara bezbedno okruženje, u kojem vlada poverenje i otvorenost za izražavanje potreba i preferencije. Javnim zagovaranjem se doprinosi da se informacijama i uslugama lakše i jednostavnije pristupa, i da svako razume moguće posledice svojih odgovornosti, učinjenih izbora i odabranih mogućnosti. Javno zagovaranje može da ima primarnu ili pomoćnu ulogu, a glavni cilj je da svaki pojedinac ume i redovno zagovara svoje potrebe. Javno zagovaranje može da se odvija u raznim oblicima, uključujući medijske kampanje, javne nastupe i obrazovne aktivnosti.

Bez obzira na to koji se oblik javnog zagovaranja koristi, u ovaj proces važno je uključiti decu sa smetnjama u razvoju i angažovati ih u kreiranju, primeni i evaluaciji ključnih materijala za komunikaciju.

Samozagovaranje i zagovaranje u zajednici

Samozagovaranje je sposobnost zalaganja za samog sebe i stvari koje su za vas važne. Samozagovaranje znači da ste sposobni da tražite šta vam je potrebno i šta želite, i da govorite ljudima o svojim razmišljanjima i osećanjima. Samozagovaranje znači da ste upoznati sa svojim pravima i dužnostima, da se zalažete za svoja prava i da ste sposobni da pravite izbore i donosite odluke koje utiču na vaš život. Cilj samozagovaranja je da VI odlučite šta želite i da zatim razvijete i sprovedete plan koji će vam pomoći da to i postignete. To ne znači da ne možete da dobijete pomoć ako vam je potrebna ili je želite, to samo znači da pravite izbore i da morate da budete odgovorni za njih.²⁵

Zagovaranje u zajednici je proces koji uključuje partnerstva između članova zajednice, kao i između regionalnih organizacija i institucija države. Cilj zagovaranja je uvođenje promene u proces, politiku ili praksu tako da se uklone uzroci strukturalne diskriminacije.

Uspešno zagovaranje zavisi od nekoliko sledećih **osnovnih principa**:

- jasno definisanje pitanja;
- jasno definisanje ciljne publike;
- određivanje konkretnih užih i širih ciljeva;
- razumeti koja vrsta podataka i informacija nam je dostupna (kvantitativni/kvalitativni/i kvantitativni i kvalitativni):
- u odnosu na primaocce poruke, sastavljanje jasnih i zasnovanih na podacima poruka;
- formiranje multiresornog tima za zagovaranje;
- procenjivanje poruka kroz participatorni pristup.²⁶

Krajnji cilj zagovaranja jeste da deca sa smetnjama u razvoju nauče da postanu zagovarači za druge i za sebe. Stvaranje pristupa „dete-detetu“, u kojem se deca podstiču da zagovaraju za sebe, predstavlja vid vršnjačkog mentorstva koje će ostaviti dugotrajne rezultate.

Zagovaranje u školama

Zagovaranje u školama je zasnovano na školskim programima za borbu protiv pristrasnosti i ima četiri cilja:

Cilj br. 1: Svako dete pokazuje samosvesnost, samopouzdanje, da se ponosi porodicom i da ima pozitivne društvene identitete.

Cilj br. 2: Svako dete pokazuje da se oseća prijatno i radosno u kontaktu sa drugačijima od sebe, služi se jezikom koji osobe stavlja na prvo mesto i ostvaruje bliske i brižne veze sa drugima.

Cilj br. 3: Svako dete sve više prepoznaje nepravdu, ume da koristi jezičke izraze za opis nepravde i razume da nepravda boli.

Cilj br. 4: Svako dete pokazuje da je osnaženo i da ima veštine da deluje, zajedno sa drugima ili samostalno, protiv različitih forma predrasuda i/ili diskriminacije.²⁷

Proces zagovaranja u školama ima za cilj da aktivno usmerava svačije razmišljanje ka različitosti. Svi imamo različite sposobnosti koje eliminisanjem pristrasnosti treba razviti do njihovog punog potencijala.

Šta se može postići zagovaranjem u školama?

- Može se poboljšati nastavnikova efikasnost u obrazovanju posvećenom podizanju svesti o smetnjama u razvoju, podržati korišćenje jezika u kojem se osoba stavlja na prvo mesto i mogu se razviti aktivnosti za uklanjanje prepreka inkluzivnom obrazovanju (vidi DATE u ovom priručniku).
- Mogu se proširiti sistemi podrške.
- Mogu se izmeniti i kreirati politike i zakonodavni okvir.

Kampanja „Govorimo o mogućnostima“

Kampanja „Govorimo o mogućnostima“, koju je podržao UNICEF, imala je za cilj da podstakne podršku inkluziji dece sa smetnjama u razvoju u društvo kroz izmenu ukorenjenih stavova i praksi u vezi sa osobama sa smetnjama u razvoju.

U periodu od tri meseca, širom zemlje bili su postavljeni bilbordi na kojima su deca sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori prikazivana kao aktivni članovi društva. Bilbordi su preuzeti i prilagođeni iz prethodne, uspešno sprovedene kampanje u Hrvatskoj, a ključne poruke su bile sledeće:

- Gde mnogi vide teškoće, mi vidimo mogućnosti.
- Gde mnogi vide prepreke, mi vidimo prijateljstvo.
- Gde mnogi vide slabost, mi vidimo hrabrost.
- Gde mnogi vide teret, mi vidimo ljubav.

Kampanja „Govorimo o mogućnostima“, predstavljala je zajednički rad velike koalicije aktera, na čelu sa Vladom i UNICEF-om, na promovisanju inkluzije i direktnom suzbijanju stigme usmerene protiv dece sa smetnjama u razvoju. U koaliciju su bile uključene poznate javne ličnosti, kreatori politika, organizacije koje se bave pravima osoba sa smetnjama u razvoju i intelektualci, koji su nastojali da povećaju vidljivost smetnji u razvoju promovišući pozitivne slike dece sa smetnjama u razvoju. Kampanja je sprovedena u Crnoj Gori od 2010. do 2013. godine.²⁸

Ova kampanja možda predstavlja jedan od najvećih uspeha u oblasti ljudskih prava u nedavnoj istoriji Crne Gore jer je u kombinaciji sa sistemskom reformom sektora obrazovanja dovela do toga da se broj dece sa smetnjama u razvoju upisane u školu poveća za 500 procenata i da se drastično smanji broj dece sa smetnjama u razvoju koje porodice napuštaju i smeštaju u ustanove. Kampanja „Govorimo o mogućnostima“ je savršen primer ideje koja je prerasla u pokret u kojem su partnerstvo, zagovaranje i komunikacija iskorišćeni da bi se menjala kultura, ne samo u pojedinim područjima, nego i u srcima i glavama pojedinaca. Ovo je savršen primer obrazovanja na delu kojim se stvaraju zagovarači za druge i za sebe. Kada je kampanja počela, roditelji dece sa smetnjama u razvoju uopšte nisu znali da njihova deca imaju pravo da pohađaju školu. Roditelji nisu bili upoznati sa ovom činjenicom dok se nisu obrazovali o tome kako mogu da zahtevaju da njihova deca idu u školu. Počela je kao kratka tromesečna kampanja, ali je trajala tri godine. Rad na inkluziji se nastavio, na primer, prošle godine su studenti glume i producenti zvuka saradivali sa UNICEF-om i crnogorskom Vladom na postupnoj izradi svih udžbenika za sve razrede osnovne škole u audio formatu.

Kada je kampanja počela, 65 procenata stanovništva je verovalo da deca sa smetnjama u razvoju ne treba da pohađaju redovne škole. Danas, dugo nakon što je sama kampanja završena, broj stanovnika koji deli takva verovanja iznosi 20 procenata i nastavlja dalje da pada, što pokazuje da postignuti uspesi imaju trajan karakter i da su postali sastavni deo svakodnevnog i uobičajenog života nacije.

Aktivnost

GPSU (eng. WALL) je aktivnost koja se koristi u svakodnevnom životu.

- **Gledaj**
- **Pitaj**
- **Slušaj**
- **Uči**

Počnite ovako:

G – Gledajte i posmatrajte sve ljude, uključujući osobe sa smetnjama u razvoju. Obratite pažnju na to kako se kreću, koje im prepreke stoje na putu i gde se mogu snaći sami. Ako želite da pomognete, onda...

P – Pitajte osobu da li bi želela vašu pomoć. Nikada ne pretpostavljajte da je osobi potrebna vaša pomoć ili da želi vašu pomoć, i nikada joj ne pomažite a da je prethodno niste pitali. Možete je povrediti ili pokazati nepoštovanje. Ona može da bude spora u bilo kom zadatku koji pokušava da obavi, ali to ne znači da joj je potrebna pomoć. Većina osoba sa smetnjama u razvoju će tražiti pomoć ako im je potrebna. Ako osobu sa smetnjama u razvoju pitate da li želi pomoć i dobijete negativan odgovor, onda...

S – Slušajte odgovor koji ste dobili. Ako osoba ne želi pomoć, onda je ostavite na miru.

Na kraju, najvažnija poruka koju treba imati na umu je:

U – Učite iz svojih zapažanja i iz interakcije sa osobom sa smetnjama u razvoju.²⁹

Ovde zabeležite svoja razmišljanja o ovoj vežbi.

VI. Komunikacija u cilju razvoja – C4D

UNICEF definiše Komunikaciju u cilju razvoja, ili C4D, kao sistemski, planirani strateški proces zasnovan na podacima, čiji je cilj promovisanje pozitivnog ponašanja ljudi i ujedno omogućuje merljivost društvene promene koja je sastavni deo razvojnih programa, zagovaranja za politike i humanitarnog rada.

C4D obezbeđuje dijalog i konsultacije sa decom, njihovim porodicama i zajednicama, kao i njihovo učešće. Drugim rečima, C4D se oslanja na kombinaciju komunikacionih alata, uz različite načine i pristupe u komunikaciji, uz puno uvažavanje i prihvatanje lokalnog konteksta.

C4D je sistemski pristup, zasnovan na podacima, koji se osmišljava u odnosu na pozitivnu i merljivu društvenu promenu. C4D je ujedno i strategija i pristup kojim se zajednice i donosioci odluka na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou angažuju u dijalogu čiji je cilj promovisanje, razvoj i sprovođenje politika i programa kojima se unapređuje kvalitet života za sve.³⁰

Ovi osnovni principi usmeravaju način na koji praktičari C4D u organizaciji rade sa zajednicama, partnerima za razvoj i programskim osobljem. Ovi principi se temelje na pristupu zasnovanom na principu poštovanja ljudskih prava u pogledu razvoja programa, posebno u pogledu prava na informisanje, komunikaciju i učešće, kao što predviđa Konvencija o pravima deteta (čl. 12, 13. i 17).

Oni se odnose na sledeće:

- Kreiranje podsticajnog okruženja koje omogućava pluralizam stavova, promoviše razgovor između zajednica, podstiče slušanje, dijalog i raspravu, uz aktivno i značajno učešće dece i žena.
- Uvažavanje principa inkluzije, samoopredeljenja, učešća i poštovanja koje se postiže tako što se marginalizovanim i osetljivim grupama (uključujući autohtone grupe stanovništva i osobe sa smetnjama u razvoju) obezbeđuju prioritet, vidljivost i mogućnost da kažu šta misle.
- Povezivanje perspektive i glasova zajednice sa dijalogom o politikama na nacionalnom i lokalnom nivou.
- Primenuju se od ranog detinjstva, uz holistički pristup detetu – uključujući kognitivni, emocionalni, socijalni i duhovni aspekt, pored opstanka i fizičkog razvoja.
- Obezbeđuju da se deca doživljaju kao pokretači promene i primarna publika, počevši od ranog detinjstva.
- Doprinosu izgradnji samopoštovanja i samopouzdanja negovatelja i dece.³¹

Zasnovanost na podacima: UNICEF koristi podatke i dokaze dobijene na osnovu društvene i bihevioralne analize za planiranje, sprovođenje, praćenje i evaluaciju komunikacionih inicijativa koje pomažu da se uveća znanje, da se shvate i izmene stavovi, te olakša postizanje pozitivnog ponašanja i društvene promene u vezi sa pitanjima koja utiču na celokupnu dobrobit dece i žena. C4D se oslanja na ključne principe ljudskih prava vezane za učešće, ravnopravnost, zabranu diskriminacije, nerazdvojivost i međusobnu povezanost.

Participatornost: Učešće svih zainteresovanih strana u celokupnom strateškom procesu C4D omogućuje uključivanje lokalnih i kulturnih specifičnosti u izradu, testiranje i sprovođenje komunikacionih strategija. Od mnogih modela strateškog planiranja koji su korišćeni za promene u ponašanju i društvene promene, UNICEF je usvojio pristup u kom su integrisani najbolji elementi nekoliko modela, istovremeno obezbeđujući primenu ključnih principa ljudskih prava, rodne ravnopravnosti i standarda upravljanja zasnovanog na rezultatima.

Zasnovanost na principu poštovanja ljudskih prava: Podizanje svesti ljudi o njihovim sopstvenim pravima putem osnaživanja učešća u društvenim i političkim pitanjima, tako da mogu uspešno da zagovaraju promene i politike koje bi poboljšale njihovo blagostanje i uslove života.³²

U C4D, UNICEF razmatra promenu u ponašanju i društvenu promenu kao dopunske tehnike koje se koriste za definisanje i rešavanje individualnih, međuljudskih i društvenih uticaja u životu. U C4D, UNICEF trenutno primenjuje okvir Socijalnog ekološkog modela (SEM), koji omogućuje programskom osoblju da analizira prepreke i ograničenja na svim nivoima zajednice. Rezultati analize se koriste kao osnova za intervencije kojima se obuhvataju i međusobno povezuju svi nivoi delovanja kako bi se rešavali višestruki, sistemski i ukršteni uticaji koji stoje u osnovi.

Promena ponašanja se obično definiše kao konsultativni proces, zasnovan na istraživanju, za rešavanje pitanja znanja, stavova i praksi koji su suštinski povezani sa ciljevima programa. Vizija ove promene obuhvata pružanje relevantnih informacija, motivaciju učesnika kroz jasno definisane strategije, primenom metoda koje odgovaraju publici i predstavljaju kombinaciju međuljudskih, grupnih i medijskih kanala, kao i participatornih metoda. Strategije za promenu ponašanja obično su usredsređene na pojedinca kao jedinicu promene.

Društvena promena, sa druge strane, shvata se kao proces transformacije načina na koji je društvo organizovano, u okviru društvenih i političkih institucija, i raspodele moći u okviru tih institucija. Za promene ponašanja u širim razmerama, moraju se uzeti u obzir određene štetne kulturne prakse, društvene norme i strukturne nejednakosti. Stoga su pristupi društvenoj promeni obično usredsređeni na zajednicu kao jedinicu promene.³³

Komunikacija sa decom

Kada komunicirate sa decom, vodite računa o tome da budete dosledni, jasni i odgovorni i razmotrite mogućnost korišćenja lokalnih izreka kada je to primereno.

Komunikacija koja je primerena za uzrast, po meri je deteta, holistička, pozitivna, zasnovana na prednostima i inkluzivna jeste od suštinskog značaja, a Komunikacija sa decom predstavlja paket resursa koji će olakšati savladanje takve komunikacije. Pomoću ovog paketa resursa, kancelarije UNICEF-a u mnogim zemljama, uključujući Mjanmar, Maldive, Laos, Butan i nekoliko pacifičkih zemalja, dosledno izgrađuju prve ključne afirmativne vidove komunikacije u ranom uzrastu dece. Uključivanjem dece u razvoj inkluzivne komunikacije i preuzimanje odgovornosti i u delovanje u okviru takve komunikacije, tada pozitivni efekti ovog procesa dovode do osećaja postignuća i doprinosa, kao i do stvaranja budućih lidera u razvoju inkluzivnog obrazovanja.

UNICEF veruje da je delotvorna komunikacija dvosmeran proces deljenja ideja i znanja koji podrazumeva međusobno razumevanje ljudi: njihovih potreba, veština, uverenja, vrednosti, društava i kultura.

Imajte u vidu četiri principa Komunikacije sa decom:

- Princip br. 1 je primeren uzrastu i po meri je deteta.
- Princip br. 2 je holistički pristup detetu.
- Princip br. 3 je pozitivna komunikacija zasnovana na prednostima.
- Princip br. 4 je uzimanje u obzir potreba svih.³⁴

Aktivnosti:

- Omogućavanje dijaloga sa organizacijama civilnog društva, uključujući škole koje pohađaju deca sa smetnjama u razvoju.
- Podržavanje procesa unapređenja kapaciteta putem razmene informacija i iskustava.
- Uključivanje dece sa smetnjama u razvoju u svaku diskusiju, planiranje i praćenje.
- Razvijanje komunikacione strategije kojom će se smanjiti stigma, angažovanjem poznatih lica i javnih ličnosti, kao i svakodnevnih pozitivnih primera: deca i odrasli u zajednicama koji „rade pravu stvar“.
- Izgradnja veština zagovaranja. Na primer, obuka za sve, od lokalnih medija do organizacija osoba sa invaliditetom, o „najboljoj praksi“ komunikacije o osobama sa smetnjama u razvoju, sa njima i za njih.
- Ohrabrivanje civilnog društva da učestvuje u procesima izveštavanja o sprovođenju CRPD i CRC, kao i obezbeđivanje da se u alternativnim izveštajima izrazi mišljenje osoba sa smetnjama u razvoju.
- Korišćenje globalnih mreža koje se bave smetnjama u razvoju i razvojem za potrebe prikupljanja podataka, podizanja svesti i deljenja znanja.³⁵

Da biste saznali više, pročitajte sledeće:

- http://www.unicef.org/cwc/cwc_58681.html
- <https://vimeo.com/24118963>

Postoje tri mogućnosti korišćenja tehnologija koje treba razmotriti prilikom izrade komunikacionih strategija. Reč je o tehnologijama za prenošenje snažnih, emocionalnih, delotvornih, ličnih poruka koje potiču iz zajednice: Participativni video snimak, jednogminutni video snimak mladih autora i radijski program. Ove moćne taktike dovode do napretka i osnažuju decu i odrasle na liderskim pozicijama kao zagovarače društvenih promena, i zbližavaju članove zajednice kroz partnerstva.

Participativni video snimak

Participativni video snimak podrazumeva saradnički pristup radu sa grupom ili zajednicom na oblikovanju i stvaranju sopstvenog filma koji govori o pozitivnoj promeni i transformaciji. Participativni video snimak se širio polako, kao društvena praksa od ranih 70-ih godina 20. veka, kada je prvi put bilo moguće koristiti video tehnologiju na nivou zajednice. U poslednjoj deceniji došlo je do rasta interesovanja za participativni video snimak i njegovo korišćenje, a značajno se uvećalo i znanje o njemu. U poslednje vreme dobio je veći značaj kao optimalna metoda za participativno i angažovano istraživanje i praksu.³⁶

Primer za to je program „Moja prava, moj glas“ u Nepal, u okviru kojeg je grupa mladih osoba obučavana o metodama zagovaranja kako bi sproveli kampanju o svojim pravima na zdravstvenu zaštitu. Grupa je naučila procese za procenu, izveštavanje i zagovaranje u vezi sa bezbednim materinstvom i seksualnim i reproduktivnim zdravljem, posebno među mladima. Sukra, jedna od mladih učesnica u kampanji koja je izveštavala u toku skupa, rekla je da je projekat omogućio prikupljanje podataka o dečijim brakovima i povezanim zdravstvenim problemima. U toku jedne godine u dva okruga je sklopljeno 400 dečijih brakova. Osim toga, prikupljeni podaci su pokazali da bez obzira na to kad se ispolje, većina zdravstvenih problema koje imaju devojčice i mlade žene potiče iz dečijih brakova. Takođe je postojao nedostatak zdravstvenih ustanova, kao i nedostatak struje u postojećim objektima.³⁷

Da biste saznali više, pročitajte sledeće:

- <http://www.myrighsmyvoice.eu/>

Jednominutni video snimak mladih autora

Jednominutni video snimak mladih autora je UNICEF-ova video inicijativa kojom se ističe i uvažava različitost među mladima širom sveta. Učesnici radionice prave video snimke u trajanju od šezdeset sekundi, koji su primeri pozitivnih i moćnih načina na koje funkcioniše vizuelna umetnost kao sredstvo komunikacije u različitim kulturnim, geografskim i nacionalnim sredinama.

Jednominutni video snimak mladih autora okuplja mlade uzrasta od 12 do 20 godina na petodnevnom radionicama na kojima stiču osnovne snimateljske i rediteljske veštine, kao i veštine pričanja priče, timskog rada, kreativnog razmišljanja o problemima i načinu kako te probleme predstaviti. Svaki učesnik razvija svoju priču zasnovanu na temi radionice i izrađuje video snimak u trajanju od šezdeset sekundi, koji se prikazuje na kraju radionice.³⁸

Da biste saznali više, pročitajte i pogledajte sledeće:

- <http://www.theoneminutesjr.org/>
- http://www.unicef.org/sowc2013/oneminutesjr_videos.html#pid2382

Radijski program

Radio je sredstvo zagovaranja i komunikacije dostupno u većini mesta u svetu. Korišćenje ove tehnologije može da ima dalekosežne efekte, kao što je pokazala naredna inicijativa koju je podržao UNICEF.

U pitanju je „Inicijativa za komunikaciju Meena“ u Južnoafričkoj Republici. Program za decu u školi kreiran je oko vesele devetogodišnjakinje koja se hrabro suočava sa svetom, kako u naporima pohađanja škole tako i u borbi protiv stigme u svom selu zbog toga što ima HIV/AIDS. U inicijativi se koristi kombinacija medija i interpersonalne komunikacije kako bi se povećalo samopoštovanje i sopstveno vrednovanje među decom i kako bi im se omogućilo da se upoznaju sa životnim veštinama koje su neophodne za njihovo osnaživanje.³⁹

Radio *Meena Ki Duniya*, ili *Meena Radio* je zabavno-obrazovna radio-serija kreirana za komunikaciju sa decom, posebno sa tinejdžerkama u seoskim školama, njihovim nastavnim osobljem, roditeljima i liderima u zajednici. Program su započeli UNICEF i Ministarstvo prosvete 2010. godine, a obuhvata 5.000 škola u devet okruga u Utar Pradešu u Indiji.⁴⁰

Da biste saznali više, pročitajte sledeće:

- http://www.unicef.org/rosa/media_2479.htm
- http://www.unicef.org/india/media_6119.htm

VII. Rezime

Najveće prepreke za razvoj i širenje inkluzivnih obrazovnih sistema, i posledično kreiranje sveobuhvatne društvene promene kojom se za svakoga obezbeđuje mesto u društvu, nisu stare školske zgrade sa kamenim stepenicama koje onemogućavaju pristup detetu koje koristi invalidska kolica, niti je to javni prevoz bez zvučne najave za osobu sa potpunim oštećenjem vida (dete koja je slepo), kao ni nastavno osoblje koje nije adekvatno obučeno o tome kako da podučava decu sa smetnjama u razvoju.

Istinske prepreke inkluzivnom obrazovanju jesu neprihvatljiva pristrasnost i uverenja povezana sa stigmom, izgrađeni na neznanju kao posledici male ili nikakve povezanosti sa osobama, a naročito sa decom sa smetnjama u razvoju. Ovaj nedostatak povezivanja nas drži u neznanju o ogromnim mogućnostima i neiskorišćenim potencijalima kojima deca sa smetnjama u razvoju mogu da doprinesu dobrobiti zajednice i celog čovečanstva.

Ne možemo nešto znati dok to ne saznamo i to je razlog zašto je neophodno da počnemo da shvatamo kulturne norme koje isključuju osobe sa smetnjama u razvoju, tako što ćemo obzirno i radoznalo preispitati svoje lične pristrasnosti i predrasude. Kada na taj način promislimo i kada spoznajom podignemo svest o smetnjama u razvoju, onda je moguće razbiti veću postojeću kulturnu stigmu o tome da deca sa smetnjama u razvoju ne mogu da uče i da nemaju ljudsko pravo na inkluzivno obrazovanje.

Ukoliko jasno razumemo da je obrazovanje ljudsko pravo, onda možemo snažno da delujemo na izgradnju partnerstava zasnovanih na zagovaranju, u koja su tokom svih faza planiranja uključena deca i odrasle osobe sa smetnjama u razvoju. Ovakvi saradnički odnosi su osnaženi svrsishodnim strategijama komunikacije, korišćenjem inovativne tehnologije pomoću koje se postiže emocionalna povezanost koju ljudi osećaju kada zajedno rade na ostvarivanju zajedničkog cilja. Preispitivanjem svojih uverenja i uspostavljanjem odnosa zasnovanih na iskustvu zajedničkog rada, uklanjaćemo postepeno jednu po jednu prepreku za ostvarivanje inkluzivnog obrazovanja, i tako kreirati trajnu društvenu promenu.

Beleške

Rečnik pojmova

Ejblizam – oblik diskriminacije ili predrasuda protiv pojedinaca sa fizičkim, mentalnim ili razvojnim smetnjama, koji odlikuje uverenje da te pojedince treba popraviti ili da ne mogu funkcionisati kao punopravni članovi društva.⁴¹ Kao rezultat ovih pretpostavki, osobe sa smetnjama u razvoju se obično vide kao abnormalne, a ne kao članovi posebne manjinske zajednice.⁴² Smetnje u razvoju se vide kao nedostatak, a ne kao dimenzija različitosti, te ih stoga ni javnost, ni obrazovni savetnici i praktičari ne shvataju kao multikulturno pitanje.⁴³

Zagovaranje – čin zalaganja ili iznošenja argumenata u korist nečega, npr. neke stvari, ideje ili politike, uz aktivnu podršku i potvrdu.

Samozagovaranje – čin zalaganja ili iznošenja argumenata u korist poboljšanja sebe i ličnih okolnosti.

Pristrasnost – predrasuda u korist ili protiv neke stvari, osobe ili grupe u odnosu na neku drugu, obično na način koji se smatra nepravednim.

Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom i Opcioni protokol (A/RES/61/106) usvojeni su 13. decembra 2006. godine u sedištu Ujedinjenih nacija u Njujorku, a za potpisivanje su dostupni od 30. marta 2007. godine. Konvenciju su potpisale 82 zemlje, 44 Opcioni protokol, a jedna je istog dana i ratifikovala Konvenciju, što je ujedno i najveći broj potpisnica u istoriji neke od UN Konvencija na dan kada je postala dostupna za potpisivanje. To je prvi sveobuhvatni ugovor o ljudskim pravima u 21. veku i prva konvencija o ljudskim pravima koju mogu da potpišu i regionalne organizacije koje se bave integracijom. Konvencija je stupila na snagu 3. maja 2008. godine.⁴⁴ Ostale informacije videti na: <http://www.un.org/disabilities/> (Iz Priručnika 1, Konceptualizovanje inkluzivnog obrazovanja i njegovo kontekstualizovanje u okviru Misije UNICEF-a)

Konvencija o pravima deteta je međunarodni ugovor o ljudskim pravima koji je postao dostupan za potpisivanje, ratifikaciju i pristupanje usvajanjem rezolucije Generalne skupštine UN 44/25 20. novembra 1989. godine u Njujorku, a koja je stupila na snagu 2. septembra 1990. godine u skladu sa članom 49. Dete je svako ljudsko biće koje nije navršilo 18 godina života, osim ukoliko se, po zakonu koji se primenjuje na dete, punoletstvo ne stiče ranije. Za više informacija videti: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx> (Iz Priručnika 1, Konceptualizovanje inkluzivnog obrazovanja i njegovo kontekstualizovanje u okviru Misije UNICEF-a)

Smetnje u razvoju – Prema članu 1. CRPD-a, osobe sa smetnjama u razvoju su „one koje imaju dugoročna fizička, mentalna, intelektualna ili čulna oštećenja i koja u interakciji sa raznim preprekama mogu ometati njihovo puno i efikasno učešće u društvu na jednakoj osnovi sa drugima“.

Svest o smetnjama u razvoju – učenje i razumevanje velike raznovrsnosti stanja ljudskog bića koja se obično nazivaju „smetnje u razvoju“.

Pristup zasnovan na principu poštovanja ljudskih prava – je konceptualni okvir za proces ljudskog razvoja koji je normativno zasnovan na međunarodnim standardima ljudskih prava, a operativno usmeren na unapređivanje i zaštitu ljudskih prava. Njegov cilj je analiza nejednakosti koje se nalaze u suštini problema razvoja i rešavanje problema diskriminatorne prakse i nepravedne raspodele moći koja ometa napredak u razvoju.⁴⁵ (Iz Priručnika 1, Konceptualizovanje inkluzivnog obrazovanja i njegovo kontekstualizovanje u okviru Misije UNICEF-a)

Inkluzija – postoji tamo gde je prepoznata potreba da se kultura, politike i prakse u školi promene na način da se u obzir uzmu različite potrebe pojedinačnih učenika, i gde je priznata obaveza uklanjanja prepreka koje sprečavaju takvu mogućnost. (Iz Priručnika 1, Konceptualizovanje inkluzivnog obrazovanja i njegovo kontekstualizovanje u okviru Misije UNICEF-a)

Inkluzivno obrazovanje – „proces u kojem se uzima u obzir i odgovara na različitost potreba svih učenika putem povećanja učešća u učenju, kulturama i zajednicama i smanjenja isključenosti iz i u okviru sistema obrazovanja. Inkluzivno obrazovanje podrazumeva izmene i modifikacije sadržaja, pristupa, struktura i strategija, sa zajedničkom vizijom koja obuhvata svu decu odgovarajućeg uzrasta i uverenjem da država ima odgovornost da obrazuje svu decu.“⁴⁶ (Iz Priručnika 1, Konceptualizovanje inkluzivnog obrazovanja i njegovo kontekstualizovanje u okviru Misije UNICEF-a)

Partnerstva – definišu se kao „dobrovoljni i saradnički odnosi između različitih strana u kojima su svi učesnici saglasni da zajedno rade kako bi ostvarili zajednički cilj ili obavili određeni zadatak“.⁴⁷

Jezik u kojem se osoba stavlja na prvo mesto – uvažava se osoba, i na prvo mesto se stavlja osoba, a ne smetnja u razvoju. Primer jezika u kojem se osoba stavlja na prvo mesto je „osoba sa smetnjama u razvoju“.

Društvene i kulturne norme – mogu da budu standardi, merila, obrasci koji se smatraju tipičnim, kolektivnim razmišljanjima, uverenjima, sudovima i zaključcima zajednice – ponekad bez dokaza. Kultura je način života i obuhvata običaje i tradiciju koji predstavljaju celokupne društveno prenosive obrasce ponašanja, umetnost, verovanja, institucije i sve druge proizvode ljudskog rada i razmišljanja. Kultura podrazumeva i preovlađujuće stavove i ponašanje koji karakterišu funkcionisanje grupe ili organizacije.

Stigma – izrazito negativno predstavljanje nečijih moralnih osobina ili ugleda, lažna optužba, kleveta, uvreda, obezvređivanje ili zlostavljanje, često zbog zablude ili neistine o osobi, mestu ili stvari. Religijske stigme nisu preispitivane zbog nepokolebljivih i odanih verovanja u neosnovana upućivanja verskih autoriteta u vezi sa uzrocima smetnji u razvoju.

Fusnote

1. www.worldwewant2015.org
2. [Take Us Seriously.pdf](#)
3. The State of the World's Children 2013 report, Children with Disabilities.
4. Epstein, A (2010) Making a Case for an Equity Focus in Education, New York: UNICEF http://www.academia.edu/887841/Making_the_Case_for_an_Equity_Focus_in_Education
5. Strane 23 i 24 <http://plan-international.org/about-plan/resources/publications/education/outside-the-circle/?searchterm=outside%20the%20circle%20west%20africa>
6. <http://www.rollinggrains.com>
7. Strana 9 <http://plan-international.org/about-plan/resources/publications/education/outside-the-circle/?searchterm=outside%20the%20circle%20west%20africa>
8. Plan: <http://plan-international.org/about-plan/resources/publications/education/outside-the-circle/?searchterm=outside%20the%20circle%20west%20africa>
9. <http://www1.umn.edu/humanrts/edumat/hreduseries/HR-YES/contents.html>
10. http://www.unicef.org/disabilities/index_71294.html
11. <https://www.youtube.com/watch?v=GPAhucAA2xU>
12. <http://opendoorsnfp.org/training/web-based/>
13. http://www2.unicef.org:60090/about/partnerships/index_60043.html [pristupljeno 24. aprila 2015]
14. http://www.unicef.org/about/partnerships/index_60043.html
15. http://www.unicef.org/disabilities/index_65711.html
16. Ted Darid Mauro, Ph.D. <http://www.ed101.org>
17. <http://www.gpcwd.org/gpcwd-on-post-2015.html>
18. Ibid.
19. <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>
20. <http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>
21. <http://en.beitissie.org.il/about/inclusive-playground/>
22. <http://www.shanesinspiration.org/the-need-for-play/>
23. http://www.unicef.org/sports/23619_23625.html
24. Ibid.
25. <http://www.edac.org.au/letmespeak/html/selfadvocacy.html>
26. http://www.unicef.org/cbsc/index_42346.html
27. <http://www.naeyc.org/store/files/store/TOC/254.pdf>
28. http://www.unicef.org/infobycountry/montenegro_57694.html
29. <http://opendoorsnfp.org>
30. http://www.unicef.org/cbsc/index_42328.html
31. Ibid.
32. http://www.unicef.org/cbsc/index_42148.html

